

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ В ДОКАЗОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджуються процесуальні аспекти використання електронного підпису в доказовій діяльності. Робиться висновок про те, що наявність електронного підпису може змінювати статус електронного документа в системі засобів доказування. Крім того, електронний підпис може впливати на допустимість електронних засобів доказування, їх достовірність та мати інші процесуально-правові наслідки, які мають бути враховані судом при оцінці доказів у цивільному процесі.

Ключові слова: електронний підпис, електронний документ, електронні засоби доказування, електронні докази, докази, доказування.

Постановка проблеми. Невід'ємним елементом повного, об'єктивного та всебічного розгляду справи є оцінка доказів судом, що включає в себе оцінку належності, допустимості, достовірності кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. З огляду на можливість зміни чи втрати інформації в електронній формі особливого значення набуває перевірка її достовірності. Найбільш поширеним техніко-правовим засобом забезпечення достовірності є використання електронного підпису. Водночас з огляду на брак нормативно-правового забезпечення такого засобу суди не володіють достатньою інформацією щодо процесуального значення електронного підпису в доказовій діяльності. Це негативно впливає на належне використання електронних засобів доказування при забезпеченні вимоги обґрунтованості судових рішень.

На сьогодні предметом уваги як в англосаксонській, так і континентальній правовій системі є проблема юридичної сили підпису в електронній формі [1, с. 69]. Вирішення зазначеної проблеми шляхом забезпечення електронному підпису дійсну рівність із підписом власноручним, є безпосереднім орієнтиром для проектування та впровадження змін до законодавства стосовно використання електронного підпису.

Аналіз останніх досліджень. Питання використання електронних засобів доказування в цивільному процесі привертають усе більше уваги серед правознавців усього світу [2]. Проте дослідження електронних засобів доказування були б неможливими без урахування здобутків В. В. Комарова [3], О. С. Захарової [4], В. І. Тертишнікова [5] та інших вітчизняних дослідників доказів та засобів доказування.

Значна увага проблематиці використання електронних документів у доказовій діяльності приді-

лялась О. Т. Боннером [6], А. П. Вершиніним [7], Е. М. Мурад'ян [8, с. 12–13], О. О. Шелепіною [9] та іншими вченими. Хоча у зазначених працях питанням використання електронного підпису та його матеріально-правовому значенню приділено значну увагу, процесуально-правові аспекти використання електронного підпису, які безпосередньо впливають на процес доказування, в них залишаються без належної розробки. У зв'язку з цим **метою** даної статті є дослідження процесуального значення електронного підпису в цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. В історико-правовому контексті цікавим є те, що вперше закріплення юридичної сили електронного підпису в правових актах відбулося в США, зокрема в першому у світі законі про електронний підпис – Законі про електронний цифровий підпис штату Юта (The Utah Digital Signature Act, 1995) [10]. З того часу основне завдання електронного підпису залишилося незмінним – забезпечити функціональний еквівалент власноручного підпису або іншого механізму посвідчення справжності, які використовуються у середовищі паперових документів (наприклад, печаток та штампів).

Чинне процесуальне законодавство України не врегульовує порядок використання електронного підпису в цивільному судочинстві. І хоча електронний документообіг та використання електронного підпису в Україні врегульовано численними нормативними актами, серед них немає жодного, який би врегульовував виключно особливості використання електронного підпису в цивільному процесі. Усі вищевказані акти мають міжгалузевий характер.

Відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» електронний підпис – це дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та при-

значені для ідентифікації підписувача цих даних. Таким чином, головною функцією електронного підпису є ідентифікація підписувача. Однак у літературі зазначається, що крім ідентифікації, електронний підпис може виконувати такі функції, як автентифікація, забезпечення беззаперечності, цілісності та конфіденційності [11, с. 118–122]. Окремі види електронного підпису можуть підтверджувати не тільки авторство, але й час створення документа, місце створення [9, с. 35]. Прикладом такого більш функціонального різновиду електронного підпису є електронний *цифровий* підпис.

Значення електронного підпису в системі засобів доказування не знайшло свого закріплення у ЦПК України, однак таке значення чітко прослідковується в процесуальному законодавстві, наприклад, Німеччини. Параграф 371 Цивільного процесуального уложення Німеччини закріплює статус електронних документів як речових доказів. Пізніше було додано параграф 371а, який закріпив правило, згідно з яким електронні документи, підписані кваліфікованим електронним підписом, мають доказову силу документів.

Таким чином, від наявності або відсутності електронного підпису за процесуальним законодавством Німеччини прямо залежить можливість використання електронних документів у системі засобів доказування та їх статус письмових або речових доказів. Аналогічна позиція прослідковується і в процесуальному законодавстві Австрії [12, с. 159–162].

Окремі нормативні акти пов'язують електронний підпис із **допустимістю** електронного документа як доказу в цивільному судочинстві. Зокрема, про гарантії допустимості електронного документа у зв'язку з наявністю електронного підпису вказується в Директиві Європейського Парламенту та Ради ЄС від 13.12.1999 «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» (Директива 1999/93/ЄС) [13], яку доречно дослідити в контексті проголошеного курсу на євроінтеграцію України.

Директива поділяє електронні підписи на два види: удосконалений електронний підпис (*advanced electronic signature*) та електронний підпис (*electronic signature*), який називають звичайним електронним підписом. Зазначені види електронних підписів відрізняються рівнем вимог, що висуваються до них, а також функціями, які вони виконують. Водночас як звичайний підпис слугує лише засобом підтвердження автентичності засвідчених ним даних, удосконалений підпис повинен, крім того, ідентифікувати особу підписувача та засвідчувати те, що підпис створений за допомогою засобів, контрольованих виключно самим підписувачем.

Важливим моментом, впровадженим Директивою 1999/93/ЄС, є принцип допустимості як доказу в судочинстві вдосконаленого електронного підпису, заснованого на чинному сертифікаті і створеному за допомогою безпечних механізмів створення підпису. Цей принцип жодним чином не порушує національних норм про вільну оцінку доказів, оскільки відповідно до п. 21 Преамбули до Директиви 1999/93/ЄС, не впливає на норми національного законодавства стосовно необмеженого судового розгляду доказів. Таким чином, Директива допускає можливість надання іншим видам електронного підпису статусу допустимого як доказу в судочинстві, і водночас чітко гарантує можливість посилатися в судовому розгляді на документи, засвідчені вдосконаленим електронним підписом, який відповідає вимогам Директиви 1999/93/ЄС.

Щодо допустимості звичайного підпису та вдосконаленого підпису, що не заснований на чинному сертифікаті, створеному за допомогою безпечних механізмів створення підпису, то відповідно до п. 2 ст. 5 Директиви 1999/93/ЄС передбачено заборону відмови у його прийнятті як доказу в судочинстві лише на тій підставі що він виконаний у електронній формі, чи не заснований на чинному сертифікаті, виданому акредитованим постачальником послуг із сертифікації, чи не створений за допомогою безпечного механізму створення підпису.

Вищезазначені норми Директиви встановлюють, що електронний документ не може бути визнаний недопустимим лише на тій підставі, що він має електронну форму. Такі гарантії допустимості мають на меті запобігання дискримінації правового визнання електронних підписів.

Зазначені положення Директиви було враховано при прийнятті Закону України «Про електронні документи та документообіг» від 22.05.2003. Однак відповідно до змін до вказаного Закону від 15.04.2014 електронний підпис перестав бути обов'язковим реквізитом електронного документа, а тому перестав бути умовою його допустимості як доказу в судочинстві.

На думку О. П. Вершиніна, необхідно чітко розмежовувати доказову силу електронного аналога власноручного підпису та його матеріально-правове значення. Матеріально-правове значення електронного підпису полягає в наданні електронному документу письмової форми правочину. Відсутність або дефект електронного підпису (або іншого аналога власноручного підпису) може мати наслідки у вигляді неможливості використання показань свідків або недійсності правочину. Доказове значення електронного підпису полягає в автентифікації та іден-

тифікації скріпленого нею документа, крім того, на думку вказаного автора, наявність електронного цифрового підпису є умовою допустимості документа як письмового засобу доказування [7, с. 125].

З огляду на те що ст. 207 ЦК України прямо передбачає, що правочин вважається вчиненим у письмовій формі за умови підписання, виникає питання про допустимість використання електронного документа без електронного підпису як засобу доказування. Вважаємо, що наявність підпису не впливає на допустимість вказаного засобу доказування, оскільки необхідно відрізнити письмову форму правочину як передбачену цивільним законом умову його дійсності від письмових доказів. Підпис є обов'язковим елементом письмової форми правочину, яка надає їй матеріально-правового значення. Письмова форма є дотриманою, якщо документ підписаний власноручно або аналогом власноручного підпису у випадках, передбачених законом. Крім того, в силу положень ст. 207 ЦК України правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпового, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. Однак для можливості використання документа (в найбільш широкому сенсі) як письмового доказу достатньо того, щоб спосіб його створення дозволяв встановити його походження, тобто ідентифікувати. Підпис – це один із можливих шляхів ідентифікації, однак не єдиний. Ідентифікувати повідомлення можливо за електронною адресою, додатковими реквізитами, вказаними у повідомленні, іншими засобами доказування шляхом вчинення дій, які пов'язані з документом тощо [14, с. 144–145]. Таким чином, виходячи з положень національного законодавства порушення норм ЦК щодо порядку застосування електронного підпису може слугувати достатньою підставою для оспорювання договору, однак не може розглядатись як підстава відмови в допуску електронного документа як засобу доказування, що підтверджується судовою практикою [15].

Для розуміння процесуального значення підпису як такого доречно звернутись до процесуальної літератури та законодавства часів Російської імперії. На відміну від чинного процесуального законодавства Статут цивільного судочинства 1864 року містив норми щодо процесуального значення підпису. Зокрема, наявність підпису особи на пред'явленому проти неї документі мало процесуальним наслідком презумпцію походження документа від особи, підпис якої зазначено [16, с. 112]. Вказана презумпція могла бути спростована шляхом подання доказів, які свідчили про подробицю вказаного документа (статті 542–565 Статуту).

Оскільки електронний підпис при дотриманні передбачених законом вимог розглядається як аналог власноручного підпису, в цьому разі на нього повною мірою мають поширюватися правові наслідки власноручного підпису, в тому числі і процесуальні.

Так само як і у випадку із власноручним підписом, при використанні електронного підпису дія презумпції поширюється тільки на документи, що містять волевиявлення сторони. У тих випадках коли електронний документ вмістить певну фактичну інформацію, наявність електронного *цифрового* підпису може вказувати лише на те, що документ не зазнав змін із моменту його створення.

Таким чином, можна вести мову про встановлення презумпції достовірності (надійності) електронного підпису з моменту, коли особа підписувача встановлена, а цілісність документа гарантована, більшою мірою сприятиме її юридичній рівності із власноручним підписом. На сьогодні ж законодавство виходить зі зворотного положення, коли використання електронного підпису тягне за собою подальше доведення її відповідності вимогам юридичної безпеки [17, с. 168].

Виходячи з вищенаведеного при поданні електронного документа, який підписано кваліфікованим електронним підписом, повинна діяти **презумпція достовірності заяви**, зробленої в цьому документі. Така презумпція може бути спростована лише фактами, які обґрунтовують серйозні сумніви в тому, що заяву зроблено власником електронного підпису. Водночас використання електронного підпису, який не відповідає вимогам кваліфікованого, має своїм процесуальним наслідком те, що суд самостійно досліджує технічні характеристики підпису та на їх підставі оцінює документ за своїм внутрішнім переконанням. Чим надійніша система підпису, тим більше довіри викликає документ, підписаний нею.

Однак процесуальне значення електронного підпису не обмежується лише встановленням автора документа чи забезпечення цілісності та незмінності останнього в контексті його так званої доказової сили. Як зазначав у зв'язку з цим Є. В. Васильовський, що доказова сила, не створюючи штучних перешкод свободі суддівського дослідження істини і в той же час не відкриваючи дороги суддівському свавіллю, цілком відповідає одному з основних правил історичного дослідження, яке полягає в тому, що кожному джерелу треба надавати того значення, якого він заслуговує за своєю внутрішньою цінністю [18, с. 422].

У процесуальній літературі зазначається, що встановлення ієрархії засобів доказування за її доказовою силою сприятиме вирішенню конфліктів, які можуть виникнути між різними доказовими ма-

теріалами. Зокрема, за французьким законодавством подання письмового документа, який відповідає зазначеним у законі вимогам, робить неможливим доведення зворотного за допомогою показань свідка. Крім того, доказова сила стосується рівня внутрішнього переконання, яке може чи повинен мати суддя щодо конкретного засобу доказування [17, с. 236].

Отже, при використанні *кваліфікованого* електронного підпису також можна вести мову про доказову силу, тобто про його значущість у сукупності доказів по справі. Доказова сила не є наперед визначеною законом, але без сумніву при оцінці судом на підставі внутрішнього переконання одні докази будуть мати більше доказове значення порівняно з іншими. Якщо ми порівняємо, наприклад, просте електронне повідомлення з електронним повідомленням, що має *кваліфікований* електронний підпис, який гарантує його цілісність та незмінність, очевидно, що останнє викликати більше довіри, ніж перше, якщо їх зміст буде відрізнятися. Однак така сила, тим не менш, повинна визначатися з урахуванням усіх доказів у їх сукупності, тобто за наявності певних обставин навіть документ, підписаний кваліфікованим електронним підписом, може викликати недовіру суду.

Так само, відповідно до процесуального права Німеччини, за відсутності кваліфікованого електронного підпису суд відповідно до принципу вільної оцінки доказів може вирішувати, яку доказову силу надавати, наприклад, роздруковці e-mail [19]. Таким чином, чи є доказ достовірним, суд вирішує при здійсненні оцінки всіх доказів у сукупності.

Варто зазначити, що електронний підпис не може бути панацеєю для вирішення проблеми ідентифікації електронного документа, оскільки в багатьох випадках особа, що його створила, може бути прямо зацікавлена в своїй анонімності і не тільки не буде використовувати електронний підпис, але й навпаки, створювати перешкоди для встановлення походження документа [20, с. 647–657]. Однак незважаючи на

це, електронний підпис та його різновиди залишаються одним із найефективніших засобів забезпечення ідентифікації автора і цілісності інформації, про що свідчить судова практика [21].

Таким чином, електронний підпис у цивільному судочинстві має дві процесуальні функції. Перша – автентифікація та ідентифікація автора повідомлення. Друга, притаманна лише електронному *цифровому* відпису – гарантування цілісності та незмінності, що значно підвищує довіру суду до інформації, яка міститься в електронному документі, та як наслідок, впливає на його доказову силу, а також може встановлювати презумпцію достовірності заяви.

Висновки. Значення електронного підпису в цивільному процесі може полягати в його впливі на місце електронних документів серед засобів доказування – чи має електронний документ досліджуватись як речовий доказ, чи як письмовий доказ. На сьогодні таке значення не отримало свого закріплення в українському процесуальному законодавстві, однак є вартим уваги з огляду на досвід Німеччини та Австрії [12, с. 159–162].

За чинним законодавством електронний підпис не можна вважати умовою допустимості електронних засобів доказування, але він має бути врахований судом при оцінці доказів. Використання різних видів електронного підпису може тягнути за собою настання певних процесуальних наслідків, таких як встановлення презумпції достовірності інформації або вплив на доказову силу таких засобів доказування. При цьому достовірність інформації означає її відповідність дійсності, а вплив на доказову силу полягає у формуванні внутрішнього переконання судді. Розуміння такого процесуального значення електронного підпису має сприяти більш ефективному використанню електронних засобів доказування в цивільному судочинстві та обґрунтованості судових рішень. Водночас питання оцінки електронних засобів доказування є набагато ширшим та потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jędrzejewska A. Pisemna forma oświadczenia woli a «automatyzacja» obrotu prawnego / A. Jędrzejewska // PiP 1993. – No. 1 – S. 69–74. – S. 69.
2. International Electronic Evidence / Mason Stephen. – British Institute of International and Comparative, 2008. – 1002 p.
3. Комаров В. В. Доказування та докази в цивільному судочинстві : текст лекцій / В. В. Комаров ; Укр. юрид. акад. – Х. : Укр. юрид. акад., 1991. – 36 с.
4. Захарова О. С. Докази та доказування в справах, що виникають з шлюбно-сімейних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 Цивільне право, сімейне право, цивільний процес, міжнародне приватне право / О. С. Захарова. – К. : Б. в., 1995. – 21 с.
5. Тertiшніков В. І. Докази як інструмент судового доказування у цивільному судочинстві / В. І. Тertiшніков // Право України. – 2011. – № 10. – С. 77–88.

6. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе : монография / А. Т. Боннер. – М. : Проспект, 2013. – 616 с.
7. Вершинин А. П. Электронный документ: правовая форма и доказательство в суде : учеб.-практ. пособие / А. П. Вершинин. – М. : Городец, 2000. – 247 с.
8. Мурад'ян Э. М. Машинный документ как доказательство в гражданском процессе / Э. М. Мурад'ян // Сов. юстиция. – 1975. – № 22. – С. 12–13.
9. Шелепина Е. А. Гражданско-правовые аспекты электронного документооборота : монография / Е. А. Шелепина. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 184 с.
10. The Utah Digital Signature Act 1995 § 46-3-402 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jus.unitn.it/USERS/PASCUZZI/privcomp97-98/documento/firma/utah/udsa-4.html>.
11. Koziel G. Digital Signature – Tasks and Problems / G. Koziel // Акт. пробл. економіки. – № 10 (52). – 2005. – С. 118–122.
12. Гражданское судопроизводство за рубежом / К. Л. Брановицкий, А. Г. Котельников, И. В. Решетникова. – М. : Инфотропик Медиа, 2013. – 248 с.
13. Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» [Електронний ресурс] : Портал Верхов. Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_240.
14. Ворожбит С. П. Электронные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе : дис. ... канд. юрид. наук / С. П. Ворожбит. – СПб., 2011. – С. 144–145.
15. Рішення Апеляційного суду м. Києва від 21.02.2013 по справі № 22-ц/796/2156/2013 [Електронний ресурс] Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29575226>.
16. Яблочков Т. М. Учебник русского гражданского судопроизводства / Т. М. Яблочков. – Ярославль. 1912. – С. 112.
17. Медведев И. Г. Письменные доказательства в частном праве Франции / И. Г. Медведев. – СПб., 2004. – С. 168.
18. Васьковский Е. В. Курс гражданского процесса / Е. В. Васьковский. – Т. I. – М., 1913. – С. 422.
19. Tobias H. Stromer / H. Tobias // Online-Recht. – 2006. – S. 310.
20. Кузьмин С. С. Правовые проблемы использования электронного документа как доказательства / С. С. Кузьмин // Тенденции развития гражданского процессуального права в России : сб. науч. ст. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2008. – С. 647–657.
21. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс] : від 20.02.2013 по справі № 6-43707св12 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29685562>.

REFERENCES

1. Jedrzejewska A. Pisemna forma oswiadczenia woli a «automatyzacja» obrotu prawnego // *PiP*. – 1993. – No. 1 – S. 69–74. – S. 69.
2. *International Electronic Evidence* / Mason Stephen. – British Institute of International and Comparative, 2008. – 1002 p.
3. Komarov V. V. *Dokazuvannia ta dokazy v tsyvilnomu sudochynstvi* (The Proof and Evidence in Civil Proceedings), tekst lektsii, V. V. Komarov, Ukr. yuryd. akad., Kh., Ukr. yuryd. akad., 1991, p. 36.
4. Zakharova O. S. *Dokazy ta dokazuvannia v spravakh, shcho vynykaiut z shliubno-simeinykh pravovidnosyn* (Evidence and Proof in Cases Arising from Marriage and Family Relationships), avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk, 12.00.03 Tsyvilne pravo, simeine pravo, tsyvilnyi protses, mizhnarodne pryvatne pravo, O. S. Zakharova, Kyiv, B. v., 1995, p. 21.
5. Tertyshnikov V. I. *Dokazy yak instrument sudovoho dokazuvannia u tsyvilnomu sudochynstvi* (Evidence as a Tool of Judicial Proof in Civil Proceedings), V. I. Tertyshnikov, *Pravo Ukrainy*, 2011, N 10, pp. 77–88.
6. Bonner A. T. *Traditsionnyie i netraditsionnyie sredstva dokazyvaniya v grazhdanskom i arbitrazhnom protsesse* (Evidence and Proof in Cases Arising from Marriage and Family Relationships), monografiya, Moskva, Prospekt, 2013, p. 616.
7. Vershinin A. P. *Elektronnyiy dokument: pravovaya forma i dokazatelstvo v sude* (Electronic Document: Legal Form and Evidence in Court), ucheb.-prakt. posobie, A. P. Vershinin, M., Gorodets, 2000, p. 247.
8. Murad'yan E. M. *Mashinnyiy dokument kak dokazatelstvo v grazhdanskom protsesse* (Machine Document as Evidence in Civil Proceedings) *Sovetskaya yustitsiya*, 1975, No. 22, pp. 12–13.
9. Shelepina E. A. *Grazhdansko-pravovyye aspektyi elektronogo dokumentooborot* (Civil Legal Aspects of Electronic Document), monografiya, M., Yurлитинформ, 2013, p. 184.

10. The Utah Digital Signature Act 1995 § 46-3-402 [Elektronnyi resurs]. – [Rezhym dostupu]: <http://www.jus.unitn.it/USERS/PASCUZZI/privcomp97-98/documento/firma/utah/udsa-4.html>.
11. Koziel G. Digital Signature, Tasks and Problems, *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 10 (52), 2005, pp. 118–122.
12. *Grazhdanskoe sudoproizvodstvo za rubezhom* (Civil Proceedings Abroad), K. L. Branovitskiy, A. G. Kotelnikov, I. V. Reshetnikova, M., Infotropik Media, 2013, p. 248, pp. 159–162.
13. *Dyrektyva 1999/93/Yes Yevropeiskoho parlamentu ta Rady «Pro systemu elektronnykh pidpysiv, shcho zastosovuiutsia v mezhakh Spivtovarystva»* (Directive 1999/93 / EC of the European Parliament and of the Council «On the System of Electronic Signatures Used in the Community») [Elektronnyi resurs] Portal Verkhovnoi Rady Ukrainy, [Rezhym dostupu]: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_240
14. Vorozhbit S. P. *Elektronnyie sredstva dokazyvaniya v grazhdanskom i arbitrazhnom protsesse* (Electronic Means of Proof in Civil and Arbitration Proceedings), dis. ... kand. yurid. Nauk, SPb., 2011. pp. 144–145.
15. Rishennia Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva vid 21.02.2013 po spravi No. 22-ts/796/2156/2013 (The Decision of the Court of Appeal. Kyiv from 21.02.2013 in Case Number 22-c / 796/2156/2013) [Elektronnyi resurs] *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*, [Rezhym dostupu]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29575226>
16. Yablochkov T. M. *Uchebnik russkogo grazhdanskogo sudoproizvodstva* (Textbook Russian Civil Proceedings), T. M. Yaroslavl, 1912, pp. 112.
17. Medvedev I. G. *Pismennyye dokazatelstva v chastnom prave Frantsii* (Written Evidence in Private Law in France), I. G. Medvedev, SPb., 2004, pp. 168.
18. Vaskovskiy E. V. *Kurs grazhdanskogo protsessa* (Course of Civil Procedure), T. I., M., 1913, p. 422.
19. Tobias H. *Stromer Online-Recht*. 2006. S. 310.
20. Kuzmin S. S. Pravovyie problemyi ispolzovaniya elektronnoho dokumenta kak dokazatelstva (Legal Problems of Use of Electronic Documents as Evidence), *Tendentsii razvitiya grazhdanskogo protsessualnogo prava v Rossii. Sb. nauch. st.*, SPb., Yurid. Tsentr Press, 2008, pp.647–657.
21. *Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 20.02.2013 po spravi No. 6-43707sv12* (The Decision of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases of 02.20.2013 on Case Number 6-43707sv12) [Elektronnyi resurs] *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen* [Rezhym dostupu]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29685562>.

А. Ю. КАЛАМАЙКО

аспирант кафедры гражданского процесса

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСИ В ДОКАЗАТЕЛЬСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследуются процессуальные аспекты использования электронной подписи в доказательственной деятельности. Делается вывод о том, что наличие электронной подписи может изменять статус электронного документа в системе средств доказывания. Кроме того, электронная подпись может влиять на допустимость электронных средств доказывания, их достоверность и обладать иными процессуально-правовыми последствиями, которые должны быть учтены судом при оценке доказательств в гражданском процессе.

Ключевые слова: электронная подпись, электронный документ, электронные средства доказывания, доказательства, доказывание.

A. Yu. KALAMAİKO

PhD of Civil Process Department of Yaroslav Mudryi National Law University

PROCEDURAL VALUE OF THE ELECTRONIC SIGNATURE IN THE EVIDENTIARY ACTIVITY

Problem setting. Article is devoted to the analysis of the procedural aspects of the use of electronic signatures in the evidentiary activity. Recently, the use of electronic means of proof in civil proceedings attracted increasing attention among lawyers around the world.

The most common technical and legal way to ensure the reliability of information is the use of electronic signatures. However, because of the lack of legal support, the courts do not have sufficient information about the electronic signature

and its procedural value. This adversely affects the proper use of electronic means of proof while ensuring the validity of judgments.

Analysis of resent researches and publications. The following scientists were engaged in research of the specified question: O. T. Bonner, A. P. Vershinin, E. M. Muradian, O. O. Shelepina and others.

Article's main body. National legislation does not regulate the usage of electronic evidence in civil procedure. However, foreign legislation have examples that the presence of an electronic signature can change the status of an electronic document in the system of evidence. In addition, an electronic signature may affect the admissibility of electronic evidence, their reliability and have other procedural legal consequences that should be considered by the court when assessing the evidence in civil proceedings.

Conclusions and prospects for the development. Today an electronic signature doesn't affect the admissibility of electronic evidence or the place of the electronic document in the system of means of proof. However, the court must take into account its impact on reliability and the possibility of the presumption of authenticity of the statement that is signed by electronic signature. The other questions of evaluating electronic evidence are much wider and consider the following researches.

Key words: electronic signature, electronic document, electronic means of proof, evidence, proving.

Каламайко А. Ю. Процесуальне значення електронного підпису в доказовій діяльності [Електронний ресурс] / А. Ю. Каламайко // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2015. – № 1 (4). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Kalamaiko.pdf>.